

En affärsmans berättelse

- en självbiografi av

David Björing

Boksidan

Förord

Föreliggande text är en förkortad och reviderad version av min farfars nedteckningar om sitt liv från slutet av artonhundratalet fram till femtiotalet. Han nedtecknade dessa i mitten av 60-talet, ett tjugotal år innan han dog. Jag tycker de ger en målande och stundtals spännande bild av den enorma utvecklingen i Sverige under det förra seklet. Men originaltexten är, dessvärre, alltför spretig för att bli njutbara i sin helhet. Så föreliggande text är därför kraftigt förkortad jämfört med originalmanuskriptet. Min farfar hade ett mycket gott minne och jag tror att sakförhållandena som regel stämmer med verkligheten. Det som emellertid inte framgår av texten är att många, framför allt hans barn, ansåg honom vara både väldigt egoistisk och diktatorisk.

I inledningen till anteckningarna skriver han:

”Om jag vågade hoppas att någon av mina yngre anförvanter, eller någon för mig helt främmande person, genom att ta del av mina möjligheter att skapa lycka och trygghet för min kära maka och mig själv i ålderns höst, såväl som ock våra barn en god ekonomisk grund att bygga på, samt jämväl av mina försummelser och misstag, som åstadkommit mycket slitningar, disharmoni och lidande: om någon eller några därigenom kunde ta varning och resultatet därav leder till att de i fortsättningen håller rak kurs mot ett ädelt mål, då skulle jag anse mig likväl ha fått utföra något litet av en missionsgärning – vilket skulle skänka mig ett stort mått av lycka!”

Stockholm i september 2008

Gunnar Björing

Copyright: Förlaget Boksidan 2008
Box 558
146 33 Tullinge

En affärsmans berättelse, ISBN-nummer: 978-91-86199-32-6

Du får gärna kopiera dessa noveller, men sätt då in 5 kronor per kopia på boksidans plusgirokonto: 199 84 51-7, eller bankgirokonto: 5459-3074. Skriv på inbetalningskortet att det gäller boken ”En affärsmans berättelse”.

Mannen på omslaget är givetvis David, bilden är tagen någon gång våren 1965 då han var 73 år gammal.

Vid tiden för att hagar och ängar stod i sin allra skönaste blomsterskrud behagade det vår herre att låta mig komma till världen, år 1892, som minst i raden av åtta syskon. Om sanningen ska fram, redan från börja, så var jag nog inte välkommen av alla i familjen. Till exempel så sa storasystrer Maria många gånger skrattande åt mig att hon ansåg det vara alldeles onödigt med ytterligare tillökning, med nya barnskrik och alla övriga besvärligheter som följer med småbarn, särskilt som barnaföderskan vid det här laget borde ha gjort ifrån sig för gott, i det avseendet. Den äldsta av syskonen var då 22 år gammal. Men nu var det förstås hänt och inget att ”göra åt”.

Föräldrarna arrenderade ett ”partorp”, vilket innebar att det var stort nog att det krävdes två hästar för dess skötsel. Torpet hörde till Järinge gård i Edebo socken i Stockholms län. Den lilla gården med det historiskt betecknande namnet ”Tullen” hade ett mycket vackert läge, i den dalgång som utgår från den rätt stora sjön Vällen, och i vilken en ganska betydande vattenmängd rinner mellan en lång räcka med sjöar och slutligen utmynnar i Hallstavik.

Minnena från ”Tullen”, där mina sju första levnadsår förflöt, är vid det här laget ganska fragmentariska, men några av dem lever friskt vidare, som när en av mina bröder höll på att drunkna. Händelsen inträffade en klar och vacker, men mycket kall vårvintersöndag år 1897. Min då 18-årige bror Karl roade sig med skridskoåkning på den närbelägna sjön. Han råkade komma för nära åmynningen, varför isen brast under honom och han hamnade i det iskalla vattnet utan förmåga att ta sig upp på egen hand. Allt medan krafterna avtog under hopplösa försöken att ta sig upp på isen, som knäcktes vid varje försök. Maria, som med famnen full med spisved var på väg från vedboden till stugan, uppfattade nödropen, slängde bördan ifrån sig och rusade till undsättning. Dessvärre kunde hon föga uträtta för sin bror, eftersom isen naturligtvis brast även för henne. Dock blev det till nytta då hennes oförbrukade resurser förenades med broderns. En ännu äldre broder, Theodor, uppfattade nödropen och rusade likaledes till undsättning. Men även han, trots betydande kropps krafter och stor skicklighet i simning, uppnådde inga andra resultat än iskrossning. Alla tre syskonen skulle utan ringaste tvivel ha varit förlorade, om inte vår ”räddare” och mycket starka morbror, Gustav Arvid Nyström, genom en gudomlig skickelse fick ett ärende ut ur sin stuga i rätta ögonblicket och uppfattade det trestämmiga nödropet. Och som den i alla situationer kloka man han var, tog han med sig en på stranden upplagd båt och släpade den ett ansenligt stycke på land och vidare ut på isen, fram till olycksplatsen. När morbror kom fram med båten hade Karl legat i vattnet i mer än tjugo minuter och redan flera gånger sjunkit, men lyckats ta sig upp igen. Tack vare en stark fysik fanns det emellertid fortfarande lite krafter kvar, tillräckliga för att hålla huvudet så mycket över vattenytan att Gustav skulle se honom och få tag om hans hår. Morbror drog på detta sätt, i håret, upp alla tre i båten en efter en, i den ordning som de hamnat i vattnet. Några minuter senare befann sig alla tre badarna hemma i stugvärmerna och trots den skarpa vinterkylan undkom de utan några sviter.

Den fjortonde mars (lantbrukarbefolkningens stora flyttningsdag) år 1898, var den då hemmavarande delen av familjen stadd på flyttning. Målet var Väskinge by i Alunda socken, där min far skulle tillträda ett jordbruksarrende. En vacker och enligt dåtida uppfattning stor bondgård, med ett inom byn dominerande läge, i en naturskön trakt vars byggnader vittnade om ett relativt välstånd. Avståndet mellan Järingen i Edebo och Väskinge, sjövägen - som med stor fördel användes vintertid - torde vara omkring trettio kilometer. Flera av mina äldre syskon hade olika uppgifter i samband med flyttningen, såsom att köra häst eller att fösa klövboskap. Jag och min syster Signe, däremot, ansågs för små för att göra någon nytta, så vi fick åka med föräldrarna på ett högt lass, med möbler och husgerådssaker. I en kurva med höga snövallar gjorde den då nyligen inkörde och ystre Brunte en oförutsedd manöver varvid lasset stälpte och våra ägodelar spreds i den djupa snön. Jag tror vi hittade allt, men vi blev blöta och kom långt efter de andra fram till vårt nya hem.

Hemmet, gården, gränsade dels mot en ganska stor sjö och dels mot Olandsån. Sjön och ån var för mig och byns övriga pojkar de stora attraktionerna, där vi på vintern åkte skridskor och på sommaren badade eller fiskade. Bolagskvarnen var också mycket lockande då man där kunde beskåda hur spannmålen förvandlades till mjöl, gryn och gröpe. Kvarnen var sammanbyggd med ett mindre sågverk och bägge dessa faciliteter betjänade bönder inom ett ganska stort område, varför många med en längre vägsträcka bakom sig låg över i kvarnhuset till påföljande dag, emedan turordningen tillämpades rigoriöst. Där avlyssnade vi många spännande och mustiga historier som gubbarna berikade varandra med.

Ett nöje av högre klass var det likväl att få rida på hästarna. Brunte var min favorit. Han gick långt i sina tillmötesgåenden för att jag bekvämt skulle kunna bestiga honom, men när han trött av dagens möda på åkern eller i skogen sporrades av mig hände det att han förlorade tålamodet. Om vi då befann oss på skogfri mark drog han ner huvudet så långt han kunde och försatte ryggen i en båge, varefter han gjorde ett krumsprång med påföljden att jag föll av ett stycke framför honom. I samma ögonblick jag tog mark stannade han med framhovarna alldeles inpå mig och nosade vänligt och inbjudande att låta mig återta min ställning. Var vi i skogen när han tyckte jag gick på för hårt strök han av mig mot närmaste träd. Varefter han på nytt var villig att foga sig efter mina önskemål.

Vid elva års ålder ansåg min far att jag borde börja hjälpa till en smula, när jag var ledig från skolan. Såsom varande den yngsta i syskonskaran, hade jag blivit sparad betydligt längre än de övriga. Många av sysslorna som jag ansågs lämplig för, som potatisplockning, var slitsamma och tråkiga. Men att köra hästarna däremot, det var en fröjd, oavsett om det handlade om att plöja, köra ut dynga eller dra hem timmer från skogen. Vid ett tillfälle, under vårvintern 1904, när vägarna var glashala på grund av intensiv dagsmeja på dagarna kombinerat med kalla nätter och vi var sysselsatta med hemforsling av stängselvirke, satte Kalle sin van trogen mycket hög fart redan på stallbacken. Med mig tätt efter fortsatte färden nedför backen mot landsvägen. Just som vi hade passerat ett grindhål, blev farten mig övermäktig och jag för med huvudet före in i grindstolpen. Dessbättre bar jag en tjock vintermössa, som förmodligen räddade mitt liv och reducerade skadan till något som man idag antagligen skulle ha diagnostiserat som en hjärnskakning. Men som man då knappast ens visste fanns.

När jag var 14 år ansåg min far tydligen att jag var mogen att börja fiska. Eftersom jag då fick en ryssja som han ägnat många kvällstimmar under vintern till att knyta.

Den första gången jag provade är också det mest lyckade fiskarfänge jag varit med om. Med ryssjan på ryggen och glad håg gick jag till den av honom anvisade platsen, strax ovanför ett skärdikes utlopp i strömmen. Skärdiket utgjorde avlopp för vår närmaste grannes åkerfält som låg vid sidan om vårt. Morgonen därpå när jag första gången vittjade redskapet visade det sig innehålla fem rejäla gäddor, som ingalunda utan strid ville låta sig tas av en tonårspojke, utan någon som helst erfarenhet av fiske. Det var slemmiga och hala odjur med vilt huggande käftar som fick mig att backa in i skogen och fundera över vad jag skulle ta mig till. Hur jag än funderade kom jag inte fram till något sätt att ha ihjäl dom, så det blev till att gå hem med ryssjan vilt svängande på ryggen då gäddorna hoppade och sprattlade allt vad de orkade. Genomblöt, men stolt kom jag in på gårdsplanen där jag möttes av pappa och Kalle som skrattade hjärtligt, men också gratulerade mig.

En annan syssla, av det lättsammare slaget, var att vakta kolmilor. Vår kolbotten låg inte mer än ungefär en kilometer hemifrån. Likväl var det nödvändigt att ha en koja vid milan att bo i under kolningstiden, ty det gällde alltid att vid minsta varsel, inom loppet av några få minuter vara på plats. Lätt kunde det hända att tjuvdrag uppstod någonstans, vilket i sin tur kunde leda till att alltihop fattade eld. Då måste man med spade och klubba rusa upp på milan, fylla igen öppningen och därefter klubba till ordentligt. När det mest akuta var åtgärdat gällde det att fylla på det uttunnade skiktet med vadhelst hittades nöjaktigt som täckningsmaterial. Var det då tjäle runt milan blev det ett hårt arbete som måste vara avklarad inom några minuter. När det blåste hände det svåra malörer och om dessa inträffade under nattens tysta timmar, när vi sov som bäst, kunde det leda till katastrof ifall vi sov tungt, ty i en kolmila döljes nästan eruptiva krafter. Dock för en van och erfaren kolare, som regelbundet klubbade milans tak, förekom sällan sådana överraskningar. Vidare tycks alla skickliga kolare ha det gemensamt att aldrig sova tungt. Livet i kolkojan, tillsammans med pappa, var mellan utbrotten av febril aktivitet, ganska behagligt. Vi hade rikligt med god mat som jag hämtade hemifrån varje dag i nylagad form och dessutom hade vi rå potatis och sill, som vi glödstekte. Vidare stekte vi färsk fisk, nyuppdragen ur den närbelägna strömmen, samt äpplen. Den mat vi stekte där i den ständigt glödande stybbrasan var nog det godaste jag dittills ätit. Pappa berättade gärna om sina minnen och erfarenheter i livet alltifrån barnsben, sådant som intill dess varit okänt för mig. Sov gjorde vi mycket gott på "laven" utan att ta av oss mer än ytterkläderna, ty det gällde att sova på ly och kunna vara på benen snabbt. Och min fader var ovanligt lyhörd och var på benen mycket snabbt vid minsta ljud från milan. Kojvistelsen fortsatte utan avbrott till ett par dagar efter rivningen för att vakta kolen, där mycket väl glöd kunde ligga oupptäckt vid släckningen och flamma upp efter flera timmar, med hjälp av någon vindpust.

Mina föräldrar ansåg mig nog inte lämplig som jordbrukskarl eller då så ville dom att åtminstone en av deras barn skulle ha någon utbildning och jag var ju sist i raden. I vilket fall som helst bekostade de en handelsutbildning i kungliga huvudstaden. Sålunda besteg jag en morgon på förhösten ett tåg emot Stockholm. En resa vars längd jag ditintills aldrig kommit i närheten av till en ort långt mer spännande än tätorterna i norra Roslagen.

Stockholm var då långt ifrån den stad som är idag. Någon stadsbildning, i egentlig mening, utanför tullarna fanns det ännu inte. Visst var det vissa tätbebyggelser i till exempel Enskede och Aspudden. Men den var till stora delar ganska slumbetonad. Även stora områden innanför tullarna var fortfarande outnyttjade för officiella byggnader och bostadshus. Och av bilar såg man ännu intet.

Men vistelsen i Stockholm blev kort då utbildningen blott varade i några månader. Tråkigt nog ansågs den tydligen inte vara nog kvalificerande för de kontoristtjänster jag sökte. Men jag behövde en utkomst och fick genom bekanta arbete på Roslagsbanan. Där hamnade jag emellertid i bråk med en kollega och slutade ganska snart. Sedan var det dags för lumpen och därefter arbete på bruket i Fagersta. Jag var nu 24 år och hade haft gott om tid att fundera över vad jag ville bli och jag hade kommit fram till att det nog skulle vara passande för mig att förestå en mindre butik någonstans. Efter att ha sökt dylika tjänster här och var fick jag en plats som föreståndare på en mindre diversehandel på ett gods i Östergötland. Affären ägdes och bedrevs av mannen som arrenderade hela godset, trots att han bara var några år äldre än mig. Hans namn var Sigfrid Johansson, ljus till utseendet och till lynnet, utrustad med ett gott förstånd och en voluminös kroppshydda. Sigfrid Johansson var ännu ungar och hans moder, den förtjusande rara damen som sonen bråddes på i hög grad, delade hemmet med honom. Vi fann varandra från första stund och jag tillmötesgick gärna hennes önskningar om att läsa något för henne varje dag: ur bibeln, kristlig litteratur, tidskrifter och tidningar av profant slag. Till familjen hörde även två unga damer, Sigfrids fästmö Gerda och Ester, som var kusin till Sigfrid. De var båda intelligenta kvinnor med trevligt utseende och en bra figur. I synnerhet Ester hade utseendet för sig i allra högsta grad, en riktig läckerbit! Inom ett år efter min ankomst dog emellertid den gamla damen, inte blott avhållen av sonen utan jämväl även av oss andra som fått åtnjuta hennes vänskap.

Detta var under första världskriget och bristen på matvaror var stort även på sådant som vi producerade här i Sverige. I stort sett allt ransonerades och ersattes med surrogat. Till exempel ersattes såpa med en gråaktig sörja som knappt löddrade någonting, te ersattes med vinbärsblad och kaffet gjordes av bland annat tussilagorötter och ekollon.

I herrgårdens hushåll, åtminstone i herrskapets matsal där jag hade förmånen att bespisa, var vi tämligen förskonade från svårare försakelser. Allt vad som producerades inom jordbruket var det god tillgång på, däremot klickade det stundom med "köpsakerna". Därvidlag kunde jag till viss del bistå som varande i branschen med vad detta innebar i fråga om allehanda kontakter som hade följt med vid övertagandet av föreståndartjänsten i diversehandeln.

Chefens broder, allmänt kallad ”Elle”, näringsidkare i en småländsk köping, var en ofta sedd gäst på gården. Vi samtalande mycket med varandra och han gav mig många goda råd i affärsangelägenheter. Som hur jag skulle bli av med fisk som hade legat lite för länge i butiken. Han rådde mig att blanda in den gamla fisken i lämpliga proportioner i de nyinkomna lådorna. Jag var emellertid mycket tveksam, obevandrad som jag var i hur man gör affärer.

Kriget, som de flesta människor från början väntade sig skulle kunna pågå i högst ett år, med den enorma intensitet och de för den tiden fruktansvärda och avancerade förstörelsemedel som det fördes med, var nu ett gott stycke in på det tredje året och aktiviteten stegrades undan för undan istället för att avta. Sjökriget torde vid det laget ha nått sin kulmen ifråga om insatser från bägge hållen och alla länder, inte minst de neutrala, drabbades mycket hårt, beträffande både import och export. Till och med vår utomordentliga hushållsfröken, Ester, var tvungen att börja ”surra” en smula i kaffetåren och även tesmaken skvallrade om att det inte heller var äkta vara. Men i stort sett åtnöjde vi en avundsvärd försörjning på herrgården. Även arbetet i handelsboden var på flera sätt spännande och långt mer än att bara hantera varor och ta betalt. Detta eftersom butiken för många var träffplatsen där man umgicks och dagens händelser diskuterades. Trots denna min relativt behagliga tillvaro ville jag söka mig vidare och skapa mig något eget, så jag sökte så gott jag hann efter butiker i närheten som var till salu. På ryktets väg blev det mig bekant att det eftersökta fyndet kunde göras i Norrköping till ett facilt pris. Det var egentligen en charkuteriaffär, vilket jag trodde jag skulle kunna klara av. Men som vi befann oss under brinnande krig var vi tvungna att sälja vadhelst vi fick tag på i köttväg för att överhuvudtaget ha något att erbjuda våra kunder. Dessvärre hade jag knappt någon aning om hur man skulle stycka det vi fick tag på än mindre besvara de frågor som kunderna ställde. Som tur var fick jag tag i en kvinna som var någorlunda bevandrad i detta och det blev som så att hon stod i butiken och jag jagade köttvaror. Vilket inte heller var så lätt eftersom det rådde matbrist och var väldigt vanligt med lurendrejerier i branschen. Bland annat var det så att myndigheterna fastställt maxpriser på fläskvaror, men priserna på levande grisar var fria. Vilket hade till följd att alla slaktade och urtagna grisar som hängde i slakthuset på papperet fortfarande levde.

På nyåret 1918 fick jag en tilldelning av fläsk genom livsmedelsnämnden. I leveransen fanns obestridligen en del bra fläsk av unga gödsvin fast det var mest gamla och magra suggor som under många år hade tjänat sina herrar med ett betydande antal griskullar. Visst var det rimligt att även min butik fick sin beskärda del av den sekunda varan, men när jag i slakthuset såg de kroppar som var ämnade för de större mer välrenommerade butikerna i grannskapet blev jag förbannad och stegade in till chefen. Väl inkommen genom dörren blev jag tyst för någon minut, betraktande herrarna vid grogglasen. Det var livsmedelsnämndens representant, herr Johansson, och en av de lokala storhandlarna.

Min tystnad gick tydligen Johansson på nerverna och han tillfrågade mig i överlägsen ton vad jag önskade. Jag svarade:

- Jag blivit kallad dit för att hämta fläsk.

- Varför har ni då inte gått ned i lagerhuset, där svinkropparna hänger stämplade med era initialer?

- Har varit där och konstaterat att många har blivit tilldelade fläsk av utmärkt kvalitet, men det ni låtit stämpla för min räkning liknar mer kropparna på utsvultna vinthundar än svin.

Storhandlarn finner det då lämpligt att gripa in och ge nykomlingen en åthuting:

- Ja i de här tiderna så får man synnerligen vara nöjd och tacksam med vad man får och inte vara morsk och påstridig.

Allt under det ett bullrande skratt försatte hans stora mage i dallring.

- Ni ska inte blanda er i, svarade jag och fortsatte. Jag har då sett det fläsk som ni har blivit tilldelad och jag förstår mycket väl att ni anser er ha skäl att vara belåten. Men ni herr Fläskbyråchef tillåter jag mig råda att både nu och i framtiden, så länge ni sitter på den stolen iakttä mer rättrådighet än vad ni hittills gjort. Många har säkert funnit sig i att ni fullt uppenbart har gynnat era personliga vänner, men det tänker jag inte göra!

Efter den harangen stod jag kvar och betraktade dem en stund innan jag gick tillbaka till min butik. När jag några timmar senare återigen blev kallad att besiktiga min tilldelning kunde jag konstatera att det nu var prima vara fullt i klass med storhandlarns.

Även min butik gynnade de välbeställda kunderna framför fattiglapparna. Vi la undan de få godsaker vi kom över på fat under disken för att snabbt plocka fram dom åt våra stamkunder. Och vi nekade många slitna husmödrar som stack in huvudet och frågade ”finns det något fläsk eller finns det något flott?”

Men trots ansträngningarna gick det inget vidare för min rörelse och jag kunde ha gått i konkurs om jag inte hade haft tur nog att ganska snart hitta en villig köpare. Och själv fick jag en tjänst som vikarierande föreståndare på en butik i Jämtland.

Strax efter påskhelgen år 1918 drabbades jag i likhet med många andra i vårt land och för övrigt i stora delar av världen av den allhärjande "Spanska sjukan". Situationen var för mig mycket kritisk under någon tid med blodhosta och hög feber. Lyckan stod mig dock bi även denna gång. Så att jag inom några veckor åter var på benen, även om de för någon tid framåt kändes ganska darriga och sköra. Hon som vårdade mig däremot, en flicka på nitton år, blev efter mitt tillfrisknande kallad till sin bror som insjuknat häftigt. Han dog kort därefter och hon själv insjuknade, såväl som en syster till henne och de båda dog. Det förekom fall i den lilla avkrok jag då bodde där hela familjer låg svårt sjuka, utan möjlighet att få nödig tillsyn och hemhjälp, varför många dog. En särskilt tråkig händelse hörde jag berättas från en grannsocken norr om Rätan. I en bondgård på sidan om den tätbebyggda delen av byn låg hela familjen, bestående av man, hustru samt flera barn i skilda åldrar, alla insjuknade. Det var en del av byborna bekant att flera familjemedlemmar låg svårt insjuknade. Men som ingen av dem helt sluppit undan och man inte kunde ha annat att hela familjen skulle drabbas, var det måhända ursäktligt att ingen kom sig för med att göra sig underrättad om familjens tillstånd. När någon äntligen besökte dom låg alla familjemedlemmar döda.

Dagen före nyåret gifte jag mig med Ruth, en kvinna som jag varit förlovad med en tid och bekant med en längre tid. Hon var från Jämtland, av förmögen släkt och bröllopskalaset blev en ståtlig fest på svärfadern, landsfiskalens, gård. Sedan flyttade Ruth in till mig i butiksförstärarbostaden och hon var genast till stor nytta i butiken. Ty vid det här laget började vi så smått få in varor av gammal fredskvalitet och då gällde det att snabbt bli av med lagret av kristidsvaror. Och sådant fanns det gott om inte minst i vår butik. Ruth kom bland annat med det geniala förslaget att kombinera en laddning närmast osäljbar torr mjölk med stenhård mesost till ett ganska angenämt messmör. Hon lyckades också övertala några kunder att prova det och dessa kom snart tillbaka och handlade mer av varan. Men mycket av kristidsprodukterna fick förpassas till gödselhögen, vilket lämnade otrevliga minusposter som jag blev tvungen att förklara för butikens styrelse.

Alla i branschen led av samma plötsliga överskott av skräpvaror såsom klippfisk, en produkt som det inte hade varit rusning efter ens under den värsta matbristen. Just denna vara försökte en grossist i Sundsvall lura på oss i en ganska ansenlig mängd utan att vi gjort någon beställning. Vi aviserades om ankomsten till järnvägsstationen. Jag skyndade dit och bad min vän stationsinspektorn låta sändningen ligga kvar på station för avsändarens räkning. Någon dag senare kom fakturan där leverantören påtecknat "Enligt order per telefon". Jag returnerade fakturan samma dag med påskriften "Varan har ej i någon form blivit beställd av oss och kvarliggjer därför på järnvägsstationen för eder räkning!" Men grossisten gav inte upp utan han lät fakturan göra ytterligare en tur till med en mycket myndig och hotfull påskrift som bland annat löd "Om ni icke omedelbart löser ut sändningen och därmed godkänner leveransen och fakturans riktighet har ni att emotse inkassering inom några dagar." I trygg förvisning om att ha lagen på min sida, i synnerhet som svärfar var bygdens landsfiskal och därmed statens företrädare i allehanda rättsliga ärenden, svarade jag med liknande hotelser och hörde därefter inget mer om saken.

Vikariatet tog slut och vi köpte en egen lanthandel. Till det yttre en rörelse snarlik den förra, men det var enorma skillnader i de kvantiteter som hanterades. Det kunde komma in en skogsdrivare och handla ett ton foderhavre och flera sidor fläsk, flera ringar falukorv och en säck mjöl på en gång, utan tvekan. Det var rasande roligt att expediera varor till sånt folk, där behövde man sannerligen inte stå och måtta på millimetern, när man skulle skära en bit fläsk eller ett stycke medvurst. Ofta kom dom i små karavaner från skogen och dom stannade länge och umgicks i butiken. Vi tre som expedierade deltog med liv och lust i samtalen, inte undra på om vi stundom skar till dubbelt så mycket som beställt, fast det var det aldrig någon som klagade på. Nej, då utlät sig kunden vanligtvis: "blir det någe över så skä je bär tebaks de".

Constance Matsson, dotter till den förra ägaren och välkänd sedan ganska lång tid i affären och Carl Swahlstedt – som följde med från den förra butiken – var båda mycket skickliga försäljare och expeditör, därtill glada och trevliga personer. Vidare kan man säga att Calle var en ung man med fördelaktigt utseende och flickan Constance en riktig snygging. "Om tycke uppstår ingås äktenskap" brukade det heta i äktenskapsannonserna förr i tiden och det var just vad som här blev fallet, så småningom.

I den stora byn fanns ytterligare två och en halv affär. De förstnämnda var dels en filial till Konsum i Strömsund och den andra var en privathandlare som oss. Ingen av dom var särskilt besvärliga konkurrenter. Ja och så var det "n'Jacke" förstås: en före detta lantbrukare, som så att säga "lekte affär". I både tal och handling ådagalade denne man att han var tämligen likgiltig för om han sålde något eller inte. Men så hade han också en väldigt avspänd inställning till affärlivet, det var bland annat en av våra kunder som berättade att han sagt "Kundan må så va, de jett ma fäll stå ut me, men att en jett ha besvär me å ta hejm varan stupiett, de ta je på å våål trött åv!"

Vår butik var dessutom byns förnämsta träffpunkt, i synnerhet för det äldre manfolket om aftonen. Den långa saltlådan utanför disken var en bra soffa, med utrymme för fyra-fem stycken inte allt för breda gubbar. Där utväxlade nyheter av allehanda slag och man sökte överträffa varandra i mustiga historier. Inte alltid så passande i Constances och andra unga flickors öron, men de måste tålas. Senare på kvällen kom ungdomar av bägge könen, utom vid tågens ankomst, då hade de sina träffar vid järnvägsstationen.

Allt var således strålande fram till vintern 1920-21, som för affärsfolk blev mycket händelserik och påfrestande. Varupriserna rasade och därmed lagervärdet. Hur långt skulle priserna falla? Var fanns bottenläget? Även kunderna var oroliga och höll tillbaka med alla ej absolut nödvändiga köp. I Hallviken, där butiken var belägen, utgjordes kundkretsen av folk som körde timmer åt skogsbolagen mellan skogen och vattendragen. De nödgades genom kontrakterade åtaganden hålla ett betydligt större stall av hästar än vad som stod i rimlig proportion till deras åkerareal. Och därmed följde jämväl en ganska kapitalkrävande utrustning i fråga om selyg, kälkar och redskap. När ännu priserna var ständigt stigande var det ingen konst att i nödfall på våren sälja undan några hästar och därmed få behövligt kapital, kanske till och med göra en vinst. Likväl som i resten av näringslivet drabbades nu även trävaruhandeln av försäljningsmotstånd, vilket radikalt minskade mängden uppdrag till skogskörarna. Dessutom hamnade en del mindre kapitalstarka trävaruhandlare på obestånd utan möjlighet att ersätta körarna för utfört arbete. Man kan utan överdrift påstå att varupriserna, däri räknar jag även hästar och klövboskap, inom loppet av några månader rasade ner till hälften.

I vår affär, med en omsättning om drygt 300.000 kr per år och med stora avstånd till leverantörerna måste vi ligga inne med ett varulager motsvarande ungefär en tredjedel av omsättningen. Det krävdes ju även att vara välsorterad, som brukligt är än idag för diversehandlar långt ut på landsorten. Vid inventeringen nyåret 1921 utgjorde lagervärdet, enligt nettopriserna, 120.000 kr. Som ni förstår blev stöten mycket kännbar för oss, lägg sedan till svåra förluster på grund av utstående fodringar på människor som inte längre hade några möjligheter att betala. Som lök på laxen blev jag snart även uppringd av en bankdirektör som krävde att jag inom en någon vecka skulle amortera av ett lån på 20.000 kr som plötsligt ansågs för osäkert. I det närmaste panikslagen försökte jag hitta någon som ville köpa affären. Det var trots allt ganska lätt då rörelsen var gammal och välrenommerad. Försäljningssumman täckte hela mitt lån och övriga skulder täcktes av skulder som andra hade till mig, så jag trodde att det skulle sluta hyggligt. Men tji fick jag då flera av dom som hade skulder till mig gick i konkurs och snart var jag tvungen att göra detsamma.

Efter att ha slickat de värsta såren ringde jag en god vän, Nils Eric Nilsson i Arbrå och beklagade mig. Han inviterade mig direkt att komma ned och hälsa på under en vecka. Väl där erbjöd han mig att biträda honom i hans ganska stora butiksrörelse. Nu återstod bara att finna en bostad. Det var emellertid inget problem i Arbrå vid den här tiden. Nils ordnade en lägenhet om två rum och kök, helt utan bekvämligheter men med rejäla kakelugnar i varje rum. När även bostadsfrågan var löst ringde jag Ruth och bad henne komma ned tillsammans med vår lilla dotter. Efter en några månader berättade Nils att han hört att man just den vinter som var i antågande skulle göra stora skogsavverkningar i ett område som kallades "Utomsbogen" och att han råkade känna ägarna till en nedlagd butik där. Han bad mig sålunda starta upp butiken där på nytt. Och det var ett uppslag som tilltalade mig i högsta grad, grundat på erfarenheter av den sortens folk. Vi åkte dit hela familjen och blev inte avskräckta. Visserligen var både butiken och bostaden bredvid i påvert skick, men med målarfärg och tapeter (vilket firman hade i lager), kunde det nog piffas upp rätt skapligt. Huset var timrat och tydligen från 1700-hundratalet och med en hel del charm bevarat, såsom fönsterluckor, att tillskrivas för natten och en stor öppen hörnspis med en kraftig järnstolpe som bar upp det utskjutande hörnet. Vidare så var huset underbart vackert beläget, med vidsträckt utsikt över byarna Mörtsjö och Nordsjö samt sjön med samma namn. Omkring en vecka före den egentliga flyttningen, i början av november 1921, reste jag upp, dels för att göra vissa förberedelser till ett någorlunda värdigt mottagande av "barn och blomma", och dels för att packa upp alla de handelsvaror av skilda slag som jag plockat från huvudaffären, jämte de nödvändigaste av inventarier som nu transporterades till mig i efterhand. Disk och hyllfack, mjöllår, den obligatoriska saltlåren utanför disken samt lådor för gryner, socker, bönor med mera. De, vid tiden vanliga, krokarna för exponering av lagerhållningen av det som inte var synligt, såsom fotogenlampor, lyktor, selyg, kätting och björnb inslen skruvade jag upp i taket i mån av utrymme. Någon packbod i anslutning till butiken fanns inte, men däremot ett rymligt magasin en bit längre bort. Resultatet av målarens arbete med att snygga upp i lokalerna var inte alls illa, men köket kom i ett annat avseende att utgöra en skräckplats för oss under hela den långa och kalla vintern. Min fru kämpade fåfängt med att hindra frosten att tränga in genom att ständigt hålla kraftig fyr i järnspisen. Trots det var det vanligen så att dörren mellan förstugan och köket till ett par decimeters bred, från kanterna och dörrkarmarna var belagda med is, såväl som karmarna och glaset i fönstren. Med inventarierna kom även dottern tillsammans med en barnflicka, emedan Ruth stannade kvar någon dag ytterligare i vår gamla bostad för att städa ur den. En bonde i närheten körde tillsammans med drängen redan tidigt på morgonen ner emot Arbrå för att hämta henne. Dagen var mycket kall, fast efter hand mildrades temperaturen och ett ymnigt snöfall med tilltagande blåst vidtog istället. Jag väntade oroligt på att få se dom komma i släden framåt kvällen, men det dröjde flera dagar innan dom kom fram. Kraftiga snödrivor längs vägen hade tvingat dom att långa sträckor skotta sig fram steg för steg. När jag väl återsåg min hustru såg hon väldigt medtagen ut, täckt av snö och med kjolar som var helt stelfrusna nedtill. Gumman som ägde huset var på besök och hon skyndade sig att göra kaffe. Snart satt vi och njöt av värmen framför vår tjusiga spis. Efter kaffet plockade vi fram våra tobaksutensiler. Fru Lindkvist: en järnpipa och norsk rulltobak, jag en för tiden helt vanlig pipa och en kardus "Tiger Brand". På gummans förslag blandade vi våra tobakssorter och märkligt nog kände vi oss bägge tillfredställda med anrättningen.

Då tröttheten började lägga sig tung över vår åldriga gäst, tog hon ett hjärtligt farväl och drog sig tillbaka, följd av oss ut i förstugan, där Ruth frågade henne var hon bodde (det var nämligen hennes vanliga bostad som vi disponerade). Gumman svarade, i en smula förvånad ton: ”Jag bor uggate”. Vi antog att det var något ställe i närheten och jag skyndade mig att erbjuda henne hjälp med ytterkläderna, då hon svarade: ”Inte behöver jag några ytterkläder, jag bor uggate”. Men denna gång gjorde hon en värtalig gest mot taket samtidigt som hon uttalade det konstiga namnet och därmed stod det klart för oss vad ordet betydde.

Vår värdinna bidrog i hög grad till att trivseln var så god som den faktiskt var i Utomskogen, trots isoleringen till och med utan telefon, som särskilt för mig personligen var påfrestande. När dagen var över kom hon ofta ner på en stunds samvaro framför brasan, vid kaffetåren och tobaken.

Utomskogen utgjordes av några små byar och enstaka gårdar, spridda över ett ganska stort område. Där fanns redan två butiker: en kooperativ och en privat, båda av diversehandlarkaraktär. Invånarantalet har jag inget minne om, men det borde ha varit fullkomligt otillräckligt för en uppdelning på tre butiker. Visserligen kunde vi räkna in kunder från de mest avlägsna gårdarna i bygden, men sådant är alltid osäkert, det kan vara ren nyfikenhet på vad den nya affären kan prestera och kanske inte minst: hur det nya handlarfolket ter sig. Sen var och en av dom konstaterat att viljan och möjligheterna hos dem alla är ungefär likartade återgår de till sitt vanliga inköpsställe. Den mest betydande omsättningen gjorde vi otvivelaktigt på virkesdrivarna, så våra tidigare erfarenheter av att betjäna dylika kunder kom väl till pass. Jag rekvirerade foderhavre, köpte upp buntat hö i trakten och sålde rätt avsevärt av dessa artiklar. Vidare rekvirerade jag seldon och lösa attiraljer för hästutrustning och en ganska god sortering av järnvaror avsedda för skogsfolk, såsom timmersaxar, kätting och spett. Det visade sig vara lyckade drag och vi fick raskt en omsättning långt över vad vi förväntat oss. Vilket i sin tur innebar att jag hade fullt upp med arbete för mig själv och Ruth fick rycka in för att hjälpa till på eftermiddagarna när skogsfolket anlände. Det var inte ovanligt att ett dussin körare anlände ungefär samtidigt till butiken. En vanlig körare kanske köpte: Två buntar hö, en till två säckar havre, fem kilo fläsk, kaffe, socker, smör och bröd, tobak och inte att förglömma snus! (En av de vanligaste och därtill viktigaste ingrediensen i en skogskarls utrustning och livsföring.) Därtill kom diverse köp av ekiperingsartiklar såsom stovästar, stövlar och handskar med mera och därmed var min lycka för stunden fullkomlig. Några skogskarlar frågade Ruth om hon ville servera kaffe med hembakt bröd vid besöken. Hon tyckte förslagen lät både trevligt och lönsamt, de kom överens om vissa dagar och tider då tjänsten skulle erbjudas och därmed var det klart. De anlände i sådant antal att det stora fällbordet i köket inte räckte till och de avnjöt med påtaglig förtjusning det serverade. Men när uppbrottets stund var inne vägrade de att betala det begärda priset. Efter en stunds diskussion dom emellan kom beskedet: ”Vi kräver att få betala minst det dubbla priset! Och tackar därtill”. Ofta blev det dessutom lite extra.

En man bland körarna som lever i särskilt friskt och gott minne var "skogsbror". Han kallades så av kamraterna därför att han praktiskt taget var sysselsatt i skogen året om och förmodligen hade Bror som dopnamn. Vid den tiden var han ungefär femtio år. Med ståtlig kroppsbyggnad samt ett stort brunt skägg, godmodig och mycket behaglig att göra affärer med. Vid nästan varje tillfälle som han kom till "boden" hade han med sig rikligt med extra fin "töre" till Ruth (=torr och kådig tallved som brinner som fnöske).

En mycket originell, men ock renhårig karl var bybon "tång-Ante". Han syntes ha ett outtömligt förråd av tvåkronor: i vart fall betalade han alltid sina inköp med detta myntslag. Förmodligen hade han redan från krigets början samlat på denna myntenhet, behärskad av tanken att sedlarna genom någon speciell händelse: till exempel genom Sveriges engagemang på någon av de krigförandes sida, kunde bli värdelösa. Till skillnad ifrån tvåkronorna som ju var gjorda av silver. Han var dessutom en av de fåordigaste människor som vi träffat, men han visade sig också vara en man som visste vad han ville och gjorde sin vilja gällande. Av allt att döma föredrog han det feminina könet, åtminstone att handla med, varför han alltid väntade tills Ruth var disponibel och om hon inte var inne, satte han sig på saltlådan tills hon dök upp. Dock fick hon dra ur honom vad han skulle ha, såhär kunde dialogen låta:

Ruth: "Det ska väl vara ett halvt kilo kaffe?"

Ante: "Nog gissar jag det!"

"Å så skall det väl vara någonting fläsk?" Blev möjligen Ruths nästa fråga.

Och Ante svarade alltid detsamma "Nog gissar jag det."

Var den av henne föreslagna kvantiteten lagom, blev svaret kompletterat med flera nickningar. Var det emellertid bara en nickning kunde svaret tolkas som "Det får duga". Emellanåt ville han inte ha det föreslagna, då blev svaret en skakning på huvudet.

Vid ett tillfälle när jag, som ofta var fallet, var sysselsatt med att forsla in varor från magasinet. Denna gång silltunnor som jag rullade ner för slanor som vilade på bodtrappan. Hålkade ena foten iväg ett stycke innan den fick fäste igen. Men tunnan, som säkert vägde 160 kg, hade kommit i fri rullning emot mig. Tunnan träffade mig med stor kraft, foten hamnade under som en kil. Detta stoppade tunnan, men jag satt fast. Som tur var hörde Ruth mina vrål och tillsammans lyckades vi få bort foten. En annan gång övade jag mig i att åka skidor nedför en backe bakom huset, tillsammans med min lärarinna Ruth och med fru Lindkvist, jungfru Lovisa samt vår dotter som åskådare. Till deras förtjusning lyckades jag köra in i vår husgavel med först skidspetsarna därefter pannan. Både huset och jag höll emellertid, men detta var slutet på mina skidåkningsförsök både den vintern och i framtiden.

En vacker dag våren 1922 kom till oss en man, Johan, med ett delikat ärende. Det var chefens betydligt yngre halvbroder, som jag en gång träffat i chefens hem. Han bedrev då i kompanjonskap med en tvillingbroder en affärsrörelse i en angränsande socken. Dessvärre hade rörelsen för en kort tid sedan gått överstyr och han stod därför utan inkomst. För att råda bot på detta hade han besökt min chef och vädjat om hjälp. Johan hävdade att chefen låtit honom överta föreståndarplatsen, nu när butiken väl kommit igång. Jag tyckte det verkade konstig eftersom det inte lät som chefens stil att göra något sådan, i synnerhet utan att först diskutera det med mig. Jag blev arg och bad honom "dra sin färde" tills jag undersökt saken. Men som vi saknade telefon, den närmaste låg en fem kilometer bort och Arbrå än längre bort beslöt jag mig i ilskan för att istället lämna stället till Johan och dess öde. Ett klart oöverlagt beslut som jag tror framför allt Ruth var ledsn för, då hon hade funnit sig väl till rätta i Utomskogen. Utöver arbetet i affären hade hon skaffat sig en stickmaskin med vars hjälp hon utökade vårt utbud av vinterkläder. Och både kundkretsen och grannarna var trevliga människor som vi trivdes bra med. På väg emot vårt nästa mål, Stockholm, besökte jag emellertid chefen Nils Eric Nilsson. Han blev tydligt bestört över det jag berättade om händelseförloppet och han uttryckte sin bestämda önskan att jag skulle fortsätta mitt arbete i Utomskogen. Men tanken på att gå vidare var väckt och jag stod på mig och fortsatte redan samma kväll med nattåget emot Stockholm. Ruth och dottern däremot stannade kvar en tid i Utomskogen för att hjälpa Johan till rätta.

Så snart tåget anlände till Stockholms Central började jag mina ansträngningar att söka arbete och bostad, genom att granska tidningarnas bostads- och platsannonser. Det visade sig dock att inget av detta var lätt att ordna vid denna tidpunkt. Hyrorna hade stigit avsevärt sedan förkrigstiden och arbetstillgången var mycket knapp på de flesta områden. Efter några dagar lyckade jag i alla fall komma över ett tillfälligt enkelrum utan några bekvämligheter och med utedass på gården. Någon vecka senare fick jag även en anställning som lagerföreståndare i en mindre partihandelsfirma. När Ruth och dottern kom bodde vi alla tre i det lilla rummet, men vår värdinna var vänlig nog att ta hand om vår dotter under tiden som Ruth for staden runt i jakten på en riktig bostad. Men förhållande på bostadsmarknaden vid denna tid var mycket svåra eftersom man ännu inte kommit igång med bostadsbyggandet. Dessutom kom det hela tiden människor från såväl Sveriges landsbygd som från det krigshärjade Europa. Så vi gav snart upp denna strävan. I synnerhet som hyrorna för de få lämpliga lägenheterna hon hittade var alldeles för höga för att jag skulle klara av dem.

Således såg vi oss tvungna att sänka kraven och kom då fram till att det minst motbjudande alternativet var att dela en lägenhet med någon annan familj. Detta lyckades bättre och vi tittade ganska snart på en lägenhet vid Odenplan. Vår del av denna skulle bestå av ett stort rum och två vanliga sovrum, en sovalkov invid köket, samt del i badrum och kök. Lägenheten hade alla bekvämligheter man då kunde önska i form av elektriskt ljus, rinnande kallt vatten, gas och vattentoalett. Personen som stod för hyreskontraktet var en gammal änka, som genom sitt utseende och sätt ingav de bästa förhoppningar om god sämja, i ett annars mycket ömtåligt förhållande.

Mitt arbete partihandeln tog dessvärre snart slut, mycket tidigare än vad jag själv räknat med. Detta eftersom jag blev osams med firmans ägare. En mindre orsak till detta var att chefen ideligen kom och gjorde kvällsbesök hemma hos mig och min familj. Visserligen pratade han vid dessa tillfällen om olika försäljningsplaner och liknande. Vi ansåg oss vid dessa besök givetvis förpliktigade att bjuda på kaffe och varje gång Ruth gick ut i köket följde min chef efter, för att ”stå till tjänst”. ”Att stå till tjänst” innebar emellertid allt som oftast att han försökte krama om henne. Någon som absolut inte uppskattade. Fast den främsta orsaken till osämjan var att chefen ville att jag skulle tömma över den potatis vi importerade från Estland i säckar märkta ”Äkta Svartsjölandspotatis”. När det inträffade kändes mitt mått rågat och jag lämnade omedelbart företaget.

Så stod jag arbetslös utan inkomst. Tack vare att vi hyrde ut två av rummen, fick pengar från svärfar och mat ifrån mina föräldrar klarade vi oss dock rätt hyggligt under de två månader som det tog för mig att få ett nytt arbete. Denna gång som försäljare i en gammal partihandelsfirma som handlade med papper och påsar. Arbetet skulle ge mig en hygglig fast månadslön och provision på försäljningen. Men firmans ägare krävde att jag som motprestation lånade honom fyratusen kronor. Vilket borde ha gjort det omöjligt för mig att ta tjänsten om det inte var för att min svärfar ingrep med den behövliga summan. Man kan tycka att upplägget var en smula undeligt och det visar väl på att firman inte gick så bra, vilket även en titt på räkenskaper och årsredovisning gav vid handen. Men som säkerhet för lånet fick vi en påstillverkningsmaskin och vi lät oss nöja med det. Och jag började det trägna arbetet med att besöka möjliga kunder. I början siktade jag särskilt in mig på potentiella storkunder. Men de föreföll anse att våra priser var för höga och våra rabatter för låga, så jag fick hålla mig till små butiker för att alls få något sålt. Jag gjorde många tröstlösa försök att få ägaren att tänka i nya banor beträffande vår prissättning, men han var tjurskallig. Bland annat så minns jag att vi hade ett parti linnepressade servetter, som ursprungligen hade varit vita men som då var på väg att bli smutsbruna, fast fortfarande kostade lika mycket som prima vara hos våra konkurrenter. Trots att vi aldrig sålde en enda av dessa vägrade han sänka priset på den sekunda varan som dessutom bara blev sämre och sämre för varje månad som gick. Istället för att realisera partiet lämnade han in det på pantbanken för att täcka de mest trängande utgifterna. Jag gissar att det verkliga skälet till detta förfaringsätt var att servetterna i bokföringen upptog ett värde som hade mycket lite med verkligheten att göra. När bolaget ungefär ett år senare gick i konkurs fick jag av konkursförvaltaren i uppdrag att sälja ut det kvarvarande lagret. Och jag lyckades då med nöd och näppe sälja av ett mindre parti servetter för ungefär en fjärdedel av dess bokförda värde.

Vid konkursen avslöjades det att den maskin som jag erhållit som säkerhet för lånet redan långt tidigare varit pantförskriven till en av ägarens ungdomsvänner, järnhandlaren Julius Sjögren. Då hans rätt till maskinen var bättre än min var det inte så mycket mer att göra än att slicka såren och försöka glömma. Det enda av värde jag fick med mig var en viss insikt i "väskdängarjobbet" och i pappersbranschen. Jag tog fasta på det och sökte tjänst i ett företag vars innehavare och chef jag blivit bekant med i det föregående arbetet. Firman var blygsam och några vidare försäljningsframgångar hade den inte heller. Däremot var chefen mycket uppfinningsrik vilket var honom till stor nytta, till exempel vid tillverkningen av en produkt med stegrad efterfrågan, nämligen toalettpapper. Men chefen tröttnade efter några år på den ständiga bristen på kapital och sålde den del av rörelsen som gällde tillverkning av toalettpapper, med ett redan ganska bra inarbetat och patentskyddat märke till vår störste leverantör och förmodligen även störste fordringsägare. Med köpet följde även ett erbjudande till min chef om att följa med in i firman som verkmästare, vilket han med glädje antog.

Resten av verksamheten, partiförsäljning av papper och påsar, lyckades köparen utan större svårigheter sälja till mig för en billig penning. Men eftersom jag lika lite som min föregångare hade något kapital befann jag mig ganska snart i samma trångmål som mina tidigare chefer. Fast allt var inte helt nattsvart. Under de två år jag drev verksamheten lyckades vi öka både vår tillverkning och försäljning ganska avsevärt. Främst genom att vi fann på nya produkter och fiffiga tillverkningsätt för dessa. Som när någon kom på att vi från ett pappersbruk kunde beställa papp som till formen var precis avpassat för att vikas ihop till fodral för grammofonskivor. Verksamheten växte raskt och vi hade snart ganska många anställda och stora ansedda kunder som NK och PUB.

Firman behövde fler försäljare och jag anställde några stycken som fick var sitt distrikt. De skötte sig bra och levererade en strid ström med beställningar. Men en dag ringde chefen i firma Lewin & Östring och frågade vad meningen var med att skicka dom en sämre kvalitet på papperet än vad de beställt. Jag skickade givetvis direkt över en försändelse med den bättre kvaliteten varefter jag började rota i vad som hänt. Och fann att det måste gått till så att försäljaren, som hette Bård, i syfte att få ordern gett kunden priset för den sämre kvaliteten. Antagligen med hopp att dennes ordermottagare inte skulle se någon skillnad. En titt bland hans tidigare orders vittnade om att han kunde ha satt detta i system. Men trots det lät jag mig nöja med att ge min försäljare en rejäl utskällning, för han hade bett om och fått så mycket i förskottslön och jag ville gärna få tillbaka åtminstone en del av detta. Någon tid senare kom en annan försäljare, Olof H, in på mitt kontor och bad om ett samtal. Denne berättade hur han dagen innan stött ihop med Bård på stan tillsammans med en kamrat till denne. Bård hade glatt frågat om Olof ville göra dem sällskap på lunch. Olof tackade ja och de gick in på det närbelägna Operakällaren. Den världsvane Bård valde ut utsökta à la carte rätter och därtill lämpliga drycker. Måltiden blev mycket långvarig och den avslutades med kaffe, konjak och cigarrer av högsta kvalitet. Vidare groggar i all den utsträckning som ställets servitör var villig att servera. Men allt har en ände även denna lukulliska måltid. Så småningom kom kyparen med den ofrånkomliga notan. Fortfarande elegant och världsvant anmodades Olof av inbjudaren att betala kalaset när de andra två saknade kapital. Men då även Olof saknade medel föreslog Bård att han skulle gå till pantbanken och belåna firmans provväskor. Sagt och gjort, men det föreslog inte till att täcka notan. Då föreslog Bård, fortfarande belevat och världsvant, att han och vännen skulle gå ut och skaffa fram resten av medlen under det att Olof satt kvar och väntade. Olof väntade i timmar utan att de dök upp och till sist kände han sig tvungen att be om tillstånd att ringa sin mycket respekterade yngre broder, mäktig direktör på en firma i närheten. Brodern löste skulden, men med tanke på den respekt som Olof hyste för honom förstår jag att det måste varit en förskräcklig upplevelse.

Raskt sökte jag upp Bård och ställde honom till svars och sa att jag skulle polisanmäla honom om han inte återställde väskorna senast klockan tolv samma dag. Medveten om den usla ställning han befann sig i inställde han sig med väskorna på kontoret redan innan den utsatta tiden och erhöll samtidigt sitt avsked. Den rätt betydande skuld som han hade till firman genom sitt ständiga tjat om förskott återstod inget annat än att avskriwa. Och därtill uppenbarade sig några dagar senare några flickor ifrån hotellet där han bodde som han lyckats ”vigga av” det belopp som behövdes för att lösa ut väskorna. Men kapitlet Bård fick dock ett lyckligare slut än vad som kunde väntas vid avskedet.

Ty någon månad senare ringde en av Sundbybergs större livsmedelshandlare och återopade att herr Bård hade varit där och lämnat en provpåse med påtecknad offert om extra kraftiga påsar med tvåfärgstryck i olika storlekar, som han nu var intresserad av att diskutera vidare. Emedan sådant tryck måste påföras på papperet innan rullen insätts i påsmaskinen, måste kvantiteten av varje storlek vara ganska betydande. Minst 10.000 stycken av 10 kg:s påsarna och i ännu större antal av storlekarna nedåt. Jag åkte dit och fick med mig en order om 100.000 påsar tillbaka till firman. När jag flera år senare stötte ihop med Bård på Stureplan kunde jag inte låta bli att berätta om ordern och den fina provisionen som han gått miste om, som mycket väl täckte upp min förlust i fråga om förskott.

Den ständiga bristen på kapital gjorde, trots framgångarna, livet plågsamt för mig och när den tidigare säljaren erbjöd sig att köpa företaget och ge mig ett välavlönat arbete som resande säljare i hela Mellansverige kunde jag inte motstå frestelsen utan tackade ja. Vi lyckades även en kort tid senare få tag i en egen bostad till en rimlig hyra och centralt läge på Gamla Brogatan. Dessutom födde Ruth vårt andra barn, en son, så lyckan var för stunden lysande över oss. Tyckte vi då, men egentligen var det ingen vidare bostad vi fått tag på. Med loppor som bodde i golvspringorna, utan centralvärme, varmvatten och toaletten (det fanns en gemensam toalett i entrén).

Ett annat problem med lägenheten var att det minst tio gånger om dagen ringde olika människor för att höra sig för om kvällens radioprogram. Vi fattade snart att det berodde på att det telefonnummer vi blivit tilldelade var väldigt likt det som ”Stockholms Rundradio” hade. Det var väldigt irriterande förutom en gång, då vi hade gäster och jag skojade och räknade upp några olika musikstycken följt av ett föredrag hållet av en manlig patient på ett sinnessjukhus. Uppringaren lät nöjd med mitt svar och tackade för sig.

Vi bodde där ett par år och Ruth födde en dotter till. En dag när vi tog ut vinterskorna ur en garderob och fann att de blivit alldeles täckta av mögel fick vi nog och började söka efter en ny bostad. Det blev en fyra i ett nybyggt hus vid Vanadisplan. Visserligen var hyran hög, men vi tänkte att vi kunde hyra ut ett rum och så blev det. Även denna gång kände vi oss lycklig och nöjda en tid tills vi insåg att det kryllade av vägglöss i huset. Vi kontaktade hyresvärderna och det visade sig, när denne gjorde en undersökning av saken, att samtliga hyresgäster hade samma problem. Förklaringen var enligt hyresvärderna att man vid bygget använt en del rivningsvirke från gamla hus. Hur än hyresvärderna ansträngde sig för att röka ut dom små livet, gick det inte att bli av med dem. Efter ungefär fyra år tröttnade vi och flyttade till en tvåa på Söder där Ruth födde vårt fjärde och sista barn, vår andra son.

Min tid som handelsresande i pappersbranschen höll på att ta slut efter cirka tre år då min chef fått överta sin fars stora bokhandelskedja och därför hade för avsikt att lägga ner den nuvarande verksamheten. Som tur var fick jag direkt ett likadant arbete med precis samma distrikt på ett konkurrerade och betydligt större bolag i samma bransch, nämligen Svanströms. Nu kunde jag bearbeta mina gamla kunder med ett betydligt större sortiment av olika papperskvaliteter. Förutom att vi inte representerade något bruk som tillverkade tapetpapper. Jag påtalade det för min chef som kontaktade ett stort pappersbruk som genast börja experimentera med detta och efter någon tid kunde jag återerövra även mina gamla tapetpapperskunder. På Svanströms var jag i ungefär tio år och under den perioden hände det inte så mycket mer än att jag ständigt reste runt i Sverige, barnen blev äldre och vi flyttade ett antal gånger. Vi passerade mitten av trettioalet då bostadsmarknaden i Stockholm var helt annorlunda. Det fanns gott om lediga lägenheter över hela staden. I många portar kunde man läsa anslag om vilka lägenheter som var lediga i just det huset och hyresvärdarna var betydligt mer tillmötesgående beträffande till exempel tapetsering och ommålning. Vi passade bland annat på att bo i en pampig etagevåning med sex rum och eleganta kakelugnar belägen på Hantverkargatan, men dessvärre, utan centralvärme och varmvatten. Därefter flyttade vi till en fullt modern femma i närheten. Sen flyttade vi ut på landet till ett torp som vi köpt för pengar som Ruth ärvt. I syfte att dryga ut kassan försökte vi oss på pälsdjursuppfödning vid sidan om ett omfattande renoveringsarbete av torpets ekonomibyggnader. När det var klart tyckte jag att det var dags att sälja och flytta tillbaka till Stockholm. En mäklare föreslog att vi skulle byta det mot en hyresfastighet i Sundbyberg, vilket vi också gjorde. Det kan låta som en fantastisk affär, men hyresfastigheten var i behov av renovering och den saknade bekvämligheter som centralvärme och varmvatten. Tomten var emellertid stor och den blev inom några år mycket värdefull. Det hann vi aldrig skörda frukterna av för mäklaren föreslog ganska snart att vi skulle byta huset emot en lyxegendom i Småland.

Corps-de-logi:et på Sjötorp. Utöver detta ingick en arrendatorbostad, en välvårdad park, cirka 70 hektar skog och åkermark, ekonomibyggnader, inventarier, möbler och en mindre besättning av kor samt tre hästar.

Bytet kan tyckas ganska korkat. I synnerhet som jag under denna tid, i slutet av 30-talet, ofta vistades på sjukhus på grund av hjärtproblem. Och därmed inte kunde arbeta och vi nödgades leva på det som hyresfastigheten gav. Det var inte så mycket, men mer än förräntningen på Sjötorp som var i det närmaste noll. Familjen blev emellertid stormförtjusta över stället, som de först fick se när affären var avslutad. Min plan var att göra om stället till ett vilohem, fast det satte Ruth stopp för. Snart kontaktade mig mäklaren igen och sa att han hade en köpare som till varje pris ville ha Sjötorp, så han föreslog återigen ett byte. Denna gång mot en större jordbruksfastighet på Ekerö, som det enligt honom vore möjligt att leva på. Efter en massiv övertalningskampanj från honom slog jag till och böt och vi flyttade åter till Stockholmsområdet i februari 1940 efter ungefär tre månader i Småland. Den nya gården, Degerby gård, bestod bland annat av en relativt stor besättning kor och cirka 65 hektar åkermark. En ganska stor del av åkrarna var redan besådda med höstvetete som nu låg under snön denna iskalla vinter. Sedan kom vårvärmen och smälte det översta jordlagret som då höjde sig från den undre ännu frusna marken. Den som var satt att leda jordbruksarbetet (min brorson) föreslog att vi skulle pressa ihop de båda skikten med en ringvält. En idé som för mig föreföll helt absurd: att med traktor eller hästar misshandla åkern. Men det visade sig att jag hade fel och skörden gav inte mer än en tredjedel av vad den borde ha gett. Min brorsons tekniska kunnande i jordbruksfrågor var betydligt större än vad jag kunde fatta, vilket naturligtvis bottnade i min egen okunnighet i ämnet. Förutom min brorson hade vi en heltidsanställd lagårdskarl och en kördräng. Under skördetiden var det naturligtvis fler och under sommaren anställde jag en smed för att reparera alla de dåligt underhållna arbetsredskapen. Han var väldigt häändig och gjorde stor nytta på gården. Bland annat genom att förse alla arbetsvagnar med kullagrade axlar och gummihjul.

Den dag då nötkreaturen befriades från koppel och spilta och släpptes ut på sommarbetet minns jag från barndomen som en dag fylld av spänning och äventyr. Med en liknande nyfikenhet var vi nu hela familjen samlade för att på betryggande avstånd bevittna detta skådespel. Vi såg hur den ena efter den andra av de fyrtio korna under stor brådska skuttade ut genom dörrarna. Alla djuren, både äldre och yngre, visade en enorm uppsluppenhet och glädje över att äntligen ha blivit befriade till den saftiga och läckra grönskogen. De yngre djuren dansade och piruetter, de måste ock stångas en smula och prövade sina krafter på den som just då var närmast till och hade knappt tid att smaka på gräset denna första halvtimme. Den påföljande dagen togs de fjorton kvigorna (=kor som ännu inte kalvat) ned på ängen nere vid vattnet. Där var bra bete och sjön att tillgå för släckning av törsten. Det var meningen att djuren skulle vistas där under hela sommaren. På kvällen gick min brorson ner för att se till djuren och snart såg jag honom komma rusande tillbaka. På en kort stund hade han samlat alla gårdens folk och de sprang alla, utom jag, ner emot vattnet. Själv var jag tvungen att gå på grund av mitt dåliga hjärta. När jag kom ner såg jag de stackars djuren stå och råma i vattnet med kroppen mer eller mindre nedsjunken i blålera. Med hästar och seldon började vi bärgningsförsöket. I den första etappen fästes en gramma om de bägge hornen och däri kopplades en kätting som i sin tur spändes vid hästarna. När djuren, efter självklart mycket stor påfrestning på halsen räddats ur blålerans grepp, kunde vi lägga rep under magen och knyta ihop frambenen. Därefter la vi djuren på sidan och drog upp dom på fast mark. Vi lyckades dra upp sex av de åtta korna i vattnet med livet i behåll, fast inte mycket mer än så.

Varken jag eller någon annan av dom som såg djuren kunde ha föreställt sig att en komage kunde uppnå ett sådant omfång. De omhuldades på bästa sätt, de torkades med allt som var tillgängligt och inlindades i filter.

De fyra äldsta kvigorna däremot hade avhållit sig från att göra de yngre sällskap, de gick istället lugnt på ängen och betade, tills det första djuret blev uppdraget då de blev synbart oroade och höll sig på längre avstånd. Vidare hade två kvigor tagit sig ut på den öppna sjön där de visade sig suveränt behärska simkonsten, varför det fick anstå med deras räddning tills de andra var bärgade.

Dagen därpå var det fråga om vi skulle sprätta upp hudarna på de fyra döda djuren. Jag blev tillfrågad och gjorde motvilligt en inspektion på katastrofplatsen. Vid anblicken av de nästan ofattbart uppsvällda kropparna, gav jag order om att gräva ner dom utan vidare åtgärder. Min tro var att om någon skulle sätta kniven i den uppsvällda kroppen skulle en formlig explosion inträffa i magen och de konsekvenserna ville jag bespara vårt folk ifrån.

En av de överlevande kvigorna, ett praktexemplar och därtill dräktig sedan ett kvartal tillbaka, var illa ankommen vid räddningen. Men syntes redan efter några dagar bli betydligt bättre. Ytterligare några dagar senare blev hon fullkomligt vansinnig. Från att hon i ena stunden bölande och bönfällande sträckte sitt huvud till den som besökte henne till att i den andra vrålande stänga sig emot foderbordet. Veterinären bedömde då att farliga småkryp hade trängt in i djuret till hjärnan och där åstadkommit obotliga skador och vi kallade på en slaktare som avlivade henne.

Ruth, flickorna och vår hund "Buck" föreföll ha lättast för att anpassa sig till livet på landet. Min hustru visade sig ha mycket gott handlag med boskapen och vår äldsta dotter, som hade gått en trädgårdskurs, hade dito med vår köksträdgård. Aldrig, vare sig förr eller senare, har vi ätit så mycket tomater och framför allt så härligt välsmakande tomater. Hunden kom mycket väl överens med huskatten och när denna fick ungar tog hunden hand om dem då hon till exempel behövde skaffa mat. Det var underbart gulligt att se hur Buck låg ihoprullad med de små leven mellan hans huvud och kropp. När ungarna så småningom fick vistas utomhus kunde varken kattmodern eller någon annan vaka över dom bättre än Buck. Smet någon iväg var Buck där och tog den lille rackaren och placerade den på något, i hans tycke, säkert ställe. Ansåg han sig ha skäl att frukta att han inte kunde utöva nödvändig tillsyn tog han resolut en unge i taget i sitt gap och bar in i köket. Med en vädjande blick emot matte bad han liksom om överseende med att han inte kunde klara uppgiften.

Vi stannade på Degerby i ungefär ett år tills vi bytte gården mot ett flerfamiljshus i Gröndal som var tillräckligt stort för att ge oss en nöjaktig bärning. Det var fortfarande gott om lediga bostäder i Stockholm och vi valde en trevlig modern femrummare på Östermalm. När vi bodde där drabbades Ruth plötsligt av en våldsam smärta i magen och hon berövades all energi. Smärtan gav inte vika och först efter flera månader på sjukhus fann man att hon hade en cancertumör i bukspottskörteln. Läkarna menade att tumören inte gick att behandla och vi var mycket förtvivlade. En väninna till Ruth föreslog emellertid att vi skulle kontakta en viss homeopat. Jag var väldigt tveksam, men i brist på annat så accepterade jag att vi skulle göra ett försök. Homeopaten genomförde en mycket ingående utfrågning av Ruth innan han skrev ut en ordination. I början kräktes hon ideligen upp medicinerna, men efter diverse experiment med olika doseringar lyckades hon behålla dom. Varefter hon blev påtagligt bättre för var dag som gick och fyra månader senare kunde läkarna konstatera att tumören var borta.

Nu när vi båda var konvalescenter ansåg vi våningen på Östermalm inte längre var lämplig då den saknade hiss. Dessutom skulle kanske en lantligare miljö med friskare luft kunna bidra till vårt tillfrisknande, sålunda köpte jag oss en stor villa i Saltsjöbaden. Villan låg inom vad som kallades "optionsområdet" vilket innebar att dess ägare med familj hade rätt att, mot en liten fast årsavgift, i all framtid åka hur mycket de ville på Saltsjöbanan.

Jag kände mig efter en tid i Saltsjöbaden betydligt friskare och därmed redo för att ta ett arbete. Tanken slog mig att jag nu efter alla dessa fastighetsaffärer var ganska erfaren på området och att titeln fastighetsmäklare nog skulle passa mig. Sålunda satte jag i augusti 1943 in en annons i de stora dagstidningarna var jag erbjöd mina tjänster och redan innan september var till ända hade jag avslutat flera villaförsäljningar.

I några fall var de villor firman fick i uppdrag att sälja så omoderna och nedslitna att det var svårt att hitta en villig köpare. Då hände det att jag tillsammans med en byggmästare köpte huset, renoverade och sålde det. Vilket var betydligt roligare, kreativare och lönsammare än att bara förmedla det. Därefter gjorde jag flera usla affärer såsom att sälja det lönsamma flerfamiljshuset i Gröndal och vår villa i Saltsjöbaden, för att i stället köpa en radioaffär på Drottninggatan med tillhörande lägenhet om två rum och kök. Tiden som radiohandlare blev, föga förvånande, kort. Eftersom vi snart sålde butiken och flyttade till Östermalm igen.

Det hände ungefär vid denna tid att en bekant bad mig att gå i borgen för ett lån på tiotusen kronor. Jag gick med på detta förutsatt att han kunde nöja sig med femtusen kronor. Han lovade givetvis att sköta sina åtaganden emot banken fast det dröjde inte länge förrän de hörde av sig och krävde mig på summan. Efter att jag betalt banken kallade jag på min bekant och ställde honom till svars. Han erbjöd mig då som gottgörelse att överta alla rättigheter till ett av honom och en barndomsvän konstruerat oljeeldningsaggregat. Jag tackade nej till detta, men accepterade att mottaga ett visst antal aggregat som likvid på min fordran. Det överenskomna priset per aggregat var mycket måttligt vid jämförelse med andra erkända märken på marknaden och jag råkade faktiskt vara i behov av ett exemplar till en villa vi höll på att uppföra i Saltsjö-Duvnäs. Resten av aggregaten räknade jag med att kunna sälja förr eller senare. Så långt hade affären nog kunnat bli hyfsad, men min assistent övertalade mig att anta erbjudandet om att även överta ensamrätten till försäljning och installation av aggregaten. Efter att ha rådgjort med en, i mina ögon, tekniska expert på området bildade vi ett gemensamt bolag för ändamålet. Det sig dock snart att produkten inte höll måttet och vi blev tvungna att återköpa det mesta vi sålt. Sedan likviderade vi firman och historien avslutades till oerhörd lättnad för mig. Det goda som affären hade med sig var att jag kom i kontakt med en tillverkare av cisterner för förvaring av villaolja och vi fortsatte sälja dessa, vid den tiden väldigt lönsamma, produkter även efter att firman var likviderad.

Nu är vi framme i början på 50-talet och även Ruth hade startat en rörelse, i form av en parfymaffär på Hornsgatan. Den gick efter omständigheterna lysande till skillnad från vad man kan säga om mina affärer. Skulderna började hopa sig, i synnerhet i form av krav från skattemyndigheten på grund av reavinsten från försäljningen av villan i Saltsjöbaden. Det kändes som om allt höll på att gå åt pipan och att jag förbrukat inte bara det jag själv byggt upp utan även det min hustru ärvt. Fast ännu gav jag inte upp utan skaffade istället ett representativt kontor på Kungsgatan och anställde ytterligare tre medhjälpare i mäklarverksamheten.

Genom byte med tomtmark och kontanter köpte vi ett mindre flerfamiljshus i Bromma. Jag och Ruth flyttade till Hägersten och därefter till Kungsholmen där vi bor än idag. Huset i Bromma såldes, skulderna likviderades och jag la ner mäklarfirman för att ägna de sista åren i arbetslivet åt att sälja förbandsmateriel. Några år senare sålde även Ruth sin butik och vi slutade där jag började utan några medel på fickan.

Mäklarfirman's brevpapper.